

Hıdır Lütfü ile Osman Mazlum'un

‘Tali'im’ Şiirlerinin Tahlili

Arş. Gör. Zeynep Çoban

Giriş

Irak Türkmen edebiyatını çok zengin bir geçmişi vardır. Klasik edebiyat tarzında bütün Osmanlı ve Azeri divan şairleri çevresi içinde bulunan Irak Türkmenlerinin kendi aralarında çok ünlü divan şairleri çıkmıştır. Bu dönem 1926 yılına kadar Anadolu Türk edebiyatının tabii bir uzantısıdır. Başlangıçtan Irak Türkmen edebiyatını doğuşuna kadar genel Türk edebiyatı çerçevesinde mütalaa edilir. Bu dönemin başta gelen şairleri 14 . yüz yılda yaşayan Nesimî, 16. Yüz yılda yetişen Fuzûlî, Fuzûlî'nin oğlu Fazlı, Tezkiresi il ün kazan Ahdi, Ahdi'nin babası Şamsi, Amcesi Hüsnü ve amcezadesi Rindi gibi hemen hemen hep şair olan bir aile meydana getirmişlerdir. Bağdatlı Rûhî, Nevresi Kadim, Tezkireci Bağdatlı Ahdi'nin yazdığına göre: Kalayı, kermi, Hazani, Ziyai, Mir Kadri, Hısari, Zamiri... Türkmen edebiyatının görkemli şairlerinden sayılırlardı¹. 1918'den sora Irak Türkmen edebiyatı adıyla anılan Türkmen edebiyatı uzun süre divan edebiyatının etkisinde kalmıştır. Eski şiir geleneğine bağlı olarak ürün veren Hicri Dede, Hıdır Lütfü, Reşit Akif, Mehmet Sadık ve Osman Mazlum...² Osman Mazlum ise Türkmen edebiyatında divan şiiri geleneğini sürdüren son şairimizdir³. Klasik Türkmen edebiyatının belli başlı özelliklerini sanatlarında toplayan adı geçen şairlerimiz, bununla birlikte, Türkmen edebiyatında divan şiirinin büyük temsilcileridir. Klasik Türk edebiyatının hemen her türünde ve içerikten, konu, şekil ve üsluba kadar tam bir devamı diyebileceğimiz tarza şiirler yazmışlardır. Türkmen şairlerinin şiirlerini yeni kılan yönleri ise düşünce sistemleridir. Genel olarak divan edebiyatında bireysel duygular

¹ -Ata, Terzi Başı, ‘‘Irak’ta Türkmen Edebiyatına Toplu Bir Bakış’’, Kardeşlik Dergisi S. Yıl 1971, s. 20-22. Nevzat, Özkan, Türk Dünyası, Nüfusu, Sosyal Yapısı, Dil Edebiyatı, Kayseri 1977, s. 264.

² Ata, Terzibaşı, Kerkük Şairleri, 3. Kitap, Ötüken Yayınları, İstanbul 2013.

³ Ata, Terzibaşı, ‘‘Yazı yazanlarımız şiir düzenlerimiz’’ Kardeşlik Dergisi, S. 1-2, Yıl s. 27.

hakim olurken, Türkmen şairlerinin şiirlerinde toplumsal duygular hakim olmuştur. Kendi dertlerinden fazla milletin dert ve kederlerini eserlerinde yansıtmaya çalışmışlardır⁴.

Biz bu araştırmamızda Hıdır Lütfü ile Osman mazlum'un Tali'im' adlı manzumelerini içerik, şekil, dil ve üslup bakımından inceleyeceğiz. Her iki şiirin adı "Tali'im'dır" İki şairimizde aynı konuyu işlemişlerdir. Hıdır lütfü'nün, Tali'im adlı şiiri 1958 yılında Beşir gazetesinde yayımlanmıştır⁵. Osman Mazlum ise aynı adı taşıyan şiirini kardeşlik dergisinde yayımlamıştır⁶.

Yeni Türk edebiyatında Mehmet kaplanla başlayan şiir tahlilleri⁷ metodu günümüzde de yeni arayışlarla sürdürülmektedir. Bu arayışları sürdürenlerden biri de Nuraullah Çetin'dir⁸. Onların şiir çözümle yöntemlerini "Tali'im" şiirine uygulayarak söz konusu yöntemi deneyeceğim.

TÂLiEİM

- 1 Tâli'imden bahsedersem bir sürü şekvâ çıkar
Ger tecessüm eylese korkunç ejderhâ çıkar
- 2 İctinâb etsem kazâdan dâimâ endîşe-nâk
Hâtıra gelmez felâketlerle hep kavgâ çıkar
- 3 Aşık olup arasam bir gözü şehlâ dilberi
Şüphe etme karşıma bir gözü çakla çıkar
- 4 Sohbet etmekçin arasam bir ref'ik-i bâ-vefâ
Çok vefâsız bî-hayâ bir şahs-i bî- ma'ênâ çıkar
- 5 Şevk ile bulmak dilersem bir edîb-i èâkılı

⁴ Fazıl, Bayat, Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi, Kardeşlik Ocağı yayını, Bağdat 1984, s. 21- 32.

⁵ - Beşir Gazetesi, "Yaşayan Şairlerimizi Tanıyalım Hıdır Lütfü", "Tali'im", S. 15, Yıl 1958. s. 8.

⁶ - Osman, Mazlum, Tali'im", Kardeşlik Degisi, S. 4, Yıl 1964, s.25.

⁷ - Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Dönemi Şiir Tahlilleri 1, 25.bs., Dergah Yayınevi, İstanbul 2009

⁸ - Nurullah, Çetin, Şiir Çözümleme Yöntemleri, Öncü Kitap Yay., Ankara 2006.

- Karşıma leylâ perest bir Mecnûn veya şeydâ çıkar
- 6 Bir tenezzüh maksadıyla taşra çıksam bir gece
Her taraf aydınlık iken bir şeb-i yeldâ çıkar
- 7 Tâlièinden etme şekvâ, bekle, Lûtfî bekledi
Lûtf-i Hakk nâzil olur imdâdına Mevlâ çıkar

Hıdır LÜTFÜ TÂLièİM

- 1 Safha-i bahtım açarsam leylden sevdâ çıkar
Hâsıl-ı èömrüm cihanda âh u vâveylâ çıkar
- 2 İrtiyâh-ı kalb-i bîmârım için nevrûz günü
Hangi bir gülzâra gitsem bir kuru sahrâ çıkar
- 3 Kûy-i Mahbûb- ı Hudâ' ya hacc için etsem sefer
Başıma taşlar yağar karşıma ejderhâ çıkar
- 4 Şâh beni daèvet kılar sa sofra-ı vâlâsına
Sû' -i hazzımdan pilâvı bînemek şorba çıkar
- 5 Öyle bir bedbaht kulum kim çarşıda satsam kefen
Kimse ölmez yâ kefensiz gömmeye fetvâ çıkar
- 6 Âsiyâb-ı dehrde buğdây tarsam nân için
Yâ değirmâna su gelmez yâ unum arpa çıkar
- 7 Muttasıl olmuş bana idbâr u ikbâlım serâb
Tatlı düş görsem (fakat) bed gördüğüm rû'yâ çıkar
- 8 Öyle yatmış tâlièim tekmeyle kalkmaz uykudan
Silmş Ehl-i Kehfî yâddan meyyite müdellâ çıkar
- 9 Ger tebennî eylesem bir Gürcü oğlu dilberi

- Gün-be- gün sarı olur gül benzi bir Gürğa olur
- 10 Satun alsam bir Habeş èabdin getirsem hâneme
Kendi èAnter, cecdi Kısra dayısı Dârâ çıkar
- 11 Etmeğim şor suyum acı eylemiş Allah benim
Uğruna can verdiğim yârân bana aedâ çıkar
- 12 èAkrabaya yüz çevirsem èakreb-i cenger olur
(Ayetü'l- kürsü) takarsam başıma belvâ çıkar
- 13 Girmesin bedbaht olan mahşerde yâ Rab cennete
Makdemiyle şer kopar cennette de gavgâ çıkar
- 14 Birbiri üzre bıraksam gördüğüm nekbetleri
Kımmesi kandîl Dağı'ndan yükselir bâlâ çıkar
- 15 Meştel-i bâğ-ı ümmîdde ektiğim şîb-i emel
Yâ kurur yâ acı kavun yoksa biç pakla çıkar
- 16 Öyle meyl etmiş kazâ her dem belâlı başıma
Öğle gölgemden beni taèkîbte evlâ çıkar
- 17 Hangi bir epkem medînim üzre açsam mahkeme
Dil açar hâkim önünde bülbül-i şeydâ çıkar
- 18 Hak desem küfr etti derler, can desem derd hâsılım
Ferş-i kâşân üzre yatsam èâdı bir günyâ çıkar
- 19 Lâl olur derhâl imâm ardında kılsam ben namâz
Âbdest alsam Fırat'ta çeşme-i kalye çıkar
- 20 Mey satarsam hal olur et tuzlasam melham kokar
Zer- fûrûş olsam zerrîm destimde hâk-ı âsâ çıkar
- 21 Kaèbe'ye vakf eylemekçün kandil alsam Mekke'de
Nûru olmaz yansa yâhud zulmet-i beyzâ çıkar

- 22 Rızkımı ta'mîn için sıbyân okutsam tekkede
Altı yaşında çocuk karşımda bir mollâ çıkar
- 23 Kürsi-i vaèza çıkup şerh-i Buhârî eylesem
El beni telhîd edip ièdâmıma fermâ çıkar
- 24 Rûyuma berber tıraş ettikte ursa (purda)
Sû'-i bahtımdan o pavder bir siyah (sürme) çıkar
- 25 Hânede fikr ettiğim çarşıda çıkmaz hiç benim
Tûtî-i şîrîn zebânı beslesem karğa çıkar
- 26 Hangi şeyhin yanına gitsem tarîkat almaya
Lâl olur yâhud teceddüd ehli bir sîmâ çıkar
- 27 Yaz günü (irkül) alsam kûre-i haddâd olur
Kış günü tennûr yakarsam lehbesi sermâ çıkar
- 28 Havraman'dan on koz alsam derdime dermân için
Sülsü pük sülsü de kifli bâkîsi kôrâ çıkar
- 29 Laènet olsun böyle şansa bâlimi etmiş vebâ'
Âhû gözlü dil-ber alsam bir gözü çakla çıkar
- 30 İstiyâf kasdıyla (Lübnan'a) gitsem yaz günü
Nar olur bahrin nesîmi germe-i (İhsa) çıkar
- 31 Yevm-i âşûrâda giysem bir siyeh-fâm elbise
Gün urar siyâhı al yeşil sırma çıkar
- 32 Âb-i Zemzem ile gusl eyler isem yevmi't-tavâf
Hekke peydâ eyliyüp canımda (egzima) çıkar
- 33 Dost için dersem karanfil bana kılbaşı olur
Gonca gül koklar isem burnumda bir hora çıkar
- 34 Hazret-i İdris benimçin biçmiş olsa bir yelek
Bed gelir tıfsâlî mutlak nâ-kolay sıhma çıkar

35 Merhabâ verdimse dostâ (mürr- i cefâ) verdim sanır
İmtihânda yazdığım doğru neâmîler lâ çıkar

36 Çeşmîme dermân bırakmak isteyen göz doktoru
Ağzıma dermân bırakır şaşırır aemâ çıkar

37 Hazret-i Hattâb hasmım teğrîm etse Mazlumâ
Hükmünü icrâyâ versem hüccet-i ibrâ çıkar

Osman MAZLUM

1 . Konusu:

Her iki şairde şiirlerini “Taliem” başlığı adı altında kaleme almışlardır. Taliem, Arapça bir kelime olup şans demektir.

1918’den sonra Türkmen divan edebiyatının ilk kuşak şairlerinden Hıdır Lütfü’nün Beşir gazetesinde yayımlanmış şiirdir. Osman Mazlum ise Türkmen divan edebiyatının son temsilcisidir. 6 yıl sonra Kardeşlik dergisinde aynı adla şiirini yayımlamıştır.

2 . Teması:

Her iki şairin şiirlerinde işledikleri tema kötümserliktir. Bu kötümserliğe neden olan olayları her şairin ayrı ayrı hayat hikayelerini ve o dönemin sosyokültürel durumunu kısaca gözden geçirmek yerinde olur sanırım.

2 . 1 . Hıdır Lütfü:

Irak Türkmen edebiyatının ünlü temsilcilerinden olan Hıdır Lütfü, Hicri Dede’den sonra Anadolu şairleriyle aynı çizgide eserler veren şairler arasında önemli bir yere sahiptir. Soyu Mevlana Celalettin Rumi’ye dayandığı söylenir⁹.

⁹ Ata, Terzibaşı, Kerkük Şairleri, c.6, Bilgisayar Basımevi, Kerkük 2002, s. 118.

Hıdır Lütfü, 4 yaşında iken babasını, 11 yaşında da annesini kaybetmiştir. Öksüz kalan Hıdır Lütfü, Cemcamal'da mal müdürü olan dayısı yanında bir süre kaldıktan sonra Kerkük'e dönüp ilk öğrenimini mahalle mekteplerinde tamamlamıştır. 17 yaşında gönüllü asker olarak orduya katılıp, kısa bir süre içinde as subay rütbesine terfi eden Hıdır, daha sonra da alay katipliğine yükselir. 1. Dünya savaşında alay katibi olarak Erzurum ve Kafkas cephelerinde savaşa katılmıştır. 1923 yılında emekliye ayrılıp, bir müddet İstanbul'da yerleşmiştir. 1924 yılında da memleketi olan Kerkük'e dönmüştür¹⁰.

İngiliz işgalindeki Irak'ta Türklük mücadelesine devam etmiştir. Türkmenler için karanlık bir dönemin başlangıcı olmuştur. Türkmenlerin bütün hakları ellerinden alınmıştır. Ayrıca Türkmenlerin maruz kaldıkları soykırımı 4 Mayıs 1924 Teyyarı katliamı¹¹ ve 12 Temmuz 1924 Gavur bağı katliamı adıyla anılan soy kırımına uğramışlardır¹². Kerkük, yönetimin en çok baskı uyguladığı bir şehir olmuştur. Burada yaşayan aydınlar sindirim ve sürgün uygulamalarına maruz kalarak, haksızlıkları bütün acılarıyla yaşıyorlardı. Hıdır Lütfü'nün evi zaman zaman emniyet tarafından basılıp aranırdı. Kendisi ve yakınları sık sık emniyete götürülüp sorguya çekilirlerdi. 1937 yılında evi basılıp İngilizlerin hışmına uğramış 4 yıl hapse atılarak işkence görmüştür.

Hıdır Lütfü, bu olayı şöyle anlatıyor: ‘‘ Boş ve anlamsız yere, beş satırlık bir mektup yüzünden yargılanıp boydan boya adaletsizliğin tabutuna atıldım. Bu cehennem gibi bir yaşayıştı. Yangın yerine benzeyen kafamda, ruhumda hale alev alev çile dumanları tütüyor. Yaşamının bütün adaletsizlikleri, bahtsızlıklarıyla parça parça olmuş yüreğim hale kan ağlamaktadır. Benim bu yürekler acısı kaderim geri kalan yaşam çizgimi derinden etkiledi. ¹³’’.

Hıdır Lütfü, aydın kafalı, ülkücü bir ruha sahiptir. Milletini ve memleketini canı kadar seven şairlerimizden biridir. Bütün bu olumsuz olayların yarattığı üzüntü, özlem ve çaresizlik şairimizin yazmış olduğu bütün eserlerini derinden etkilemiştir. Bütün üzüntülerini kelime kelime taliem şiirine dökmüştür. Taliem şiirindeki kötümserlik teması şairin içinde bulunduğu ruh halini vurgulayıcı biçimde anlatmaktadır.

Hıdır Lütfü'nün yazmış olduğu taliem şiirini incelediğimizde metnin içerik çekirdeğini bahtsızlık oluşturmaktadır. Büyük Türkmen şairi kendi

¹⁰ Nefi, Demirci, Utulmayan Türkmen Şairlerinden Ağababa Hıdır Lütfü, İstanbul 2005, s. 8.

¹¹ -Suphi, Saatçi, Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri, 2. bs. Ötüken Yay., İstanbul 2003, s. 194.

¹² -Suphi, Saatçi, Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri 2. bs., Ötüken Yay. İstanbul 2003, , s. 210.

¹³ - Hidayet Kemel, Abdülhakim Rüşioğlundan Seçmeler, Zaman Basımevi, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yay., Bağdat 1986 s. 209.

düşüncelerini, kaderini ve psikolojik ruh durumunu şiirine yansıtmıştır. İstek ve arzularının gerçekleşmemesi, hüznün ve kederi bütün benliğiyle yaşayan da şairin kendisidir. Tali'im şiiri, şansın kötülüğünden kaynaklanan ve şairin derinden yaşadığı bedbahtlığının acılarına borçludur.

Hıdır Lütfü, istek ve arzularını elde etmek istedikleri nesneleri bir bir sıralar. Ne var ki şansının kötü olması nedeniyle arzu ettiği her şeyin zıddı ve tersi karşısına çıkar.

Hıdır Lütfü'nün ruh halini en açık bir biçimde ortaya koyan Tali'im şiirinin ilk beytidir. Ancak dizelerde geçen kelimeler "kazadan uzaklaşmak, güzel gözlü dilber, vefalı arkadaşı, akıllı insan ve mehtablı gece gibi güzel ve iyi şeyleri arzularken, " 'ejderha, kavgâ, çakla, bâ-vefâ, şâyda, şeb-i yeldâ gibi, kötü, çirkin ve korkunç nesnelerle karşılaşır. şairin içinde bulunduğu ruh halini ifade etmek için seçtiği kelimelerdir. Kısacası tali'im şiirinde hayatta insanı mutluluğa ve rahatlığa kavuşturan şeyleri isterken, şairin hayatını karartan derin kötümserlik, hasret acılarıyla yaşama mutluluğu kaybetmesini anlatır. Şairin ruh hali öyle mustarıptır ki bütün isteklerini elde edememiştir.

2 . 2 . Osman Mazlum:

Klasik şiir geleneğine bağlı olarak ürün veren Osman Mazlum, divan edebiyatına bağlı son Türkmen şairidir. Her zaman kaderinden şikayetçi görünmüş, bu yüzden şiirde "mazlum" mahlasını alan Osman, Türkmen edebiyatında önemli bir yer tutmaktaydı. Kendi kendine kapanmış bir şairdir. Bu bakımdan şiirlerinde, öteki şairlerinki gibi olmayarak bambaşka bir özellik görülür¹⁴.

Osman Mazlum'un şiirlerinde şikayet ve bedbinlik ön planda gelen öğelerdendir. Aslında şairin yaşadığı hayat da gerçekten soyadına uygunluk göstermekteydi¹⁵. Mazlum'un yaşayışı ile Kerkük'ün sosyal durumunu gözden geçirirsek, Şairimiz mazlum mahlasının kullanmasında haklı olduğu görülür. Hayatında her zaman haksızlığa uğrayan Mazlum, hiçbir isteğine kavuşmamıştır. Her hangi bir işi ele almışsa, mutlaka o işte başarısızlığa uğramıştır¹⁶.

¹⁴ -Ata, Terzibaşı, Kekük Şairleri, 3. Kitap, Ötüken Yay., İstanbul 2013, s. 234.

¹⁵ - Suphi, Saatçi, "Kerkük'te Türk Edebiyatı" Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları, c. 6. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 437.

¹⁶ -Hasan, İzzet Çardaklı, Şuarai'T-Türkman El- Muasirun, Zaman Basımevi, Bağdat,1990, s .

14-16 Temmuz 1959 katliamını gören Mazlum, Baas rejiminin zalim yönetimi döneminde Kerkük'e uygulanan zulmü görmüştür. Kerkük'te yaşanan bu acı olaylar, dünyada hiçbir örneği görülmeyecek ölçüde millî duygu taşıyan Türkmen şairlerini derinden etkilemiştir¹⁷. Şairin hayat serüveni ile memleketin sosyokültür durumu birleşince Mazlum'un edebiyat dünyasını karartmıştır. Milletin şansı ile kendi bahtını harmanlaştırarak keder, üzüntü ve bedbahtlık ile dizelerini yoğurmuştur. Böylece yazmış olduğu birçok kasidelerinde kötümserlik baskın bir biçimde görülmektedir. Onun için bütün Türkmen edebiyat tarihi yazanlar, Osman Mazlum'u kötümser bir şair olarak göstermişlerdir¹⁸.

1918 tarihinden sonra Türkmen şairleri yazmış oldukları şiirlerinde olumsuz durumlara karşı üstü kapalı bir şekilde duygularını kötümser şiirler yazarak yansıtmaya çalışmışlardır.

Osman mazlum, kaleme aldığı Tali'im şiirinde hem kendi bahtını hem de milletin bahtını usta bir ressamın fırçasından çıkmış gibi çizmiştir. Bütün dert ve elemelerini ustaca dizelerine dökmüştür.

Osman Mazlum, Tali'im şiirinin ilk dizelerinden itibaren arzu ettiği bütün olumlu nesneleri arzularken, karşısına sürekli olarak istemediği çirkin ve olumsuz şeylerle karşı karşıya kalmıştır. Bu şiirde Mazlum ruh halini açık bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Kısacası Osman Mazlum, tali'im şiirinde çok arzu ve isteğini elde edemediği için, gönlünü harap eden derin hasret acılarıyla yaşama mutluluğunu kaybetmesini anlatır. Mazlum, öyle acı ve üzüntü çekmiştir ki, dünyayı derin bir karanlık içinde görmesinden kaynaklanmaktadır, diyebilirim.

Bilindiği gibi, Şair, bir milletin aynasıdır. Milletin bütün his ve duygularını eserlerinde yansıtır. Şairin yaşadığı sosyal ve kültürel durum psikolojik durumunu doğrudan doğruya etkiler. Şair, bir milletin eksiksiz olarak his ve fikir hayatını inceden inceye araştırıp inceler. Bu olayları kendi his ve duyguları ile örerek kaleme aldığı halde kişisel durumu ile hiç bir zaman ilgisi yoktur¹⁹.

¹⁷ Suphi, Saatçi, Irak Türkmenleri, Ötüken Yay., İstanbul 2003, s. 232.

¹⁸ - Fazıl, Mehdi Bayat, Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi, Kardeşlik Ocağı Yayınları, Bağdat 1984. Abdullatif, Benderoğlu, Türkmen Edebiyatı Tarihine Bir Bakış, c.2, Bağdat 1889...

¹⁹ -İsmail, Çetışli, Metin Tahlillerine Giriş, 1 Şiir , 3. bs. Akçağ Yay., Ankara 2004, s. 137.

Her iki şairin kaleme almış oldukları manzumelerinde istek ve arzuları ile gerçekleşmeyen istekleri arasında yaşamış oldukları tezatları somut hale getirebilmek için olması istenen ile olanın niteliklerinin karşılıklarını bir tablo halinde vermeyi uygun gördük.²⁰

Hıdır Lütfü:

Olması istenen	olan
ictinâb etmek kazadan	hatıra gelmez felâket
gözü şehlâ	gözü çakla
refîk-i bâ- vefâ	vefâsız bî-hayâ, şahs-i bî-maenâ
edîb-i ââkıl	mecnûn, şeydâ
aydınlık	şeb-i yeldâ

Osman Mazlum:

Olması istenen	olan
Nevrûz, gülzâr	kuru sahra
Kûy-i mahbûb-i Huda, hacc	taşlar yağar, ejderha
sofra-i vâlâ	pilâvı bînemek, şorba
kefen satmak	kimse ölmez, kefensiz gömmeye fetvâ çık-
âsiyâb-i dehr, buğday tartmak	değirmene su gelmez, unum arpa çık-
idbâr, ikbâl	serâb
tatlı düş	bed rû'yâ
yatmış tali'îm	tekmeyle kalkmaz
gürcü oğlu dilber	sarı olur, benzi gürge ol-
habeş èbdi	èAnter, Kistrâ, Dârâ
yârân	aedâ
akraba	èakreb-i cenger
Ayetü'l-kürsü tak-	belvâ çık-
cennet	şer, kavga
şîb-i emel	acı kavun, biç bakla

²⁰ -İsmail Çetışli, Metin Tahlillerine Giriş/ 1 şiir, Akçağ yay., 3 .bas., Ankara 2004, s.184.

epkem	dil aç-
hak	küfür
can	derd
ferş-i kâşân	èâdi gûnyâ
Fırat	çeşme-i kalye
mey	hal
et tozlamak	malhem kokmak
zer	hâk
kandil	zulmet-i beyzâ
çocuk	mollâ
vaèz , şerh-i Buhârî	telhîd, ièdâm
pavder	siyah
tûtî-i şîrîn	kargâ
şeyh	lal olur, teceddüd ehli
yaz günü irküler al-	kûre-i haddâd
kış günü tennûr yak-	lehbesi sermâ çık-
Havraman kozu	kifli, kôrâ
bal	vebâ'
âhû gözlü	gözü çakla
bahrin nesîmi	germe-i ihşa
siyeh-fâm	al yeşil sırma
Âb-i Zemzem eylesem gusl	hekke, egzima
karenfil	kılbaşı
gonca gül	hora
Hazret-i İdris, yelek	nâ-kolay sıhma
marhabâ	mürr-i cefâ
neèam	lâ
çeşmime dermân, göz doktoru	ağzıma dermân, aêmâ
Hazret-i Hahhâb, adâlet	Mazlum

teğrîm

hüccet-i ibrâ

3 . Şekil ve Yapı :

Her iki şairin yazmış oldukları manzumede ilk beyitleri giriş bölümü özelliği taşımaktadır. Manzumenin İlk beyti, daha sonraki beyitlerde daha da açılacak olan konuya belli bir zemin hazırlamıştır.

3. 1. Hıdır Lütfü:

Hıdır Lütfü'nün kaleme almış olduğu ‘‘Tali'im’’ manzumesi 7 beyitten oluşmaktadır. İlk beyti kendi arasında kafiyelidir. Diğer beyitler ise ilk dizeleri serbest, ikinci dizeleri ise birinci beytin kafiyesi ile kafiyelidir. Manzumenin dize ve kafiye düzenini şema olarak şöyle gösterebiliriz :

```

----- a
----- a
----- x
----- a
----- x
----- a
----- x ...

```

Manzumenin kafiye çeşidi ‘‘â’’ tam kafiyedir. Redifi ise ‘‘çıkâr’’ kelimesidir²¹.

Araz veznin **bahr-i remel** kalıbıyla kaleme alınmıştır.

Şiirin vezin şemasını şöyle gösterebiliriz:

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

Tâ li èin den/ et me şek vâ,/ bek le, Lüt lî/ bek le di
 --- x --- ----/ --- x --- ----/ ---- x ---- --/ --- x ---/

²¹ - Cem, Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, 4. bs., TDK Yay. Ankara 1997, s. 87. A. M. Yekta, Saraç, Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim- Ölçü-Kafiye, 4. bs., Gökkubbe Yay., İstanbul 2011, s. 262.

3 . 2. Osman Mazlum:

Osman mazlum'un yazmış olduğu "tali'im manzumesi 37 beyitten oluşmaktadır. Manzumenin kafiye çeşidi "â" ' ' tam kafiye'dir. Redifli ise "çıkar" kelimesidir. İlk beyti kendi arasında kafiye'dir. Diğer beyitleri ise, ilk dizesi serbest, ikinci dizesi ise ilk beytin kafiyesi kafiye'dir .

Manzumenin dize ve kafiye düzenini şema olarak şöyle gösterebiliriz:

```

----- a
----- x
----- a
----- x
----- a
----- x ....

```

Manzume Aruz vezninin bahr-i remel kalıbıyla kaleme alınmıştır.

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

Saf ha- i bah / tım a çar sam/ ley l den sev/ dâ çı kar/
 --- x --- ---/ ----- x --- ---/ ----- x --- ---/ --- x ---

Görüldüğü gibi, Osman Mazlum'un yazmış olduğu manzumenin nazım şekli ve vezni ayrıca da kafiyesi de Hıdır Lütfü'nün tali'im manzumesi ile aynıdır.

Her iki şairde son beyitlerinde mahlaslarını kullanmışlardır. Hıdır Lütfü, "Lütfü" mahlasını kullanmıştır. Osman Mazlum ise bedbahtsızlığın simgesi olan "Mazlûm" mahlasını kullanmıştır.

4 . Manzumelerin Dil ve Üslûpları:

4 . 1. Hıdır Lütfü:

Hıdır Lütfü, 1918'den sonra Türkmen şairlerinin ilk kuşağındandır. Eserinde kullandığı dil divan edebiyatının dil özelliğini yansıtmaktadır.

Arapça, Farsça kelimeler ve terkipler de yer almıştır: bahset-, şekvâ, tecessüm, içtinâb, dâimâ, hâtıra, felâket, şüphe, sohbet, vefâ, tenezzüh, maksad, taraf, endişe-nâk, şeydâ, şahs-ı bîmaenâ, edîb-i èâkıl, şeb-i yeldâ, lütf-i Hak. Ayrıca eserinde sadece “çakla” yerel kelime geçmektedir. Kelime dağarcığı Osmanlıcanın son döneminde kullanılan sade Türkçeye yakındır. Eserini anlaşılması kolay olan bir dil ile kaleme almıştır. Aydın ve yarı aydın olan kimseler şiirini kolayca anlayabilirler. Hıdır Lütfü’nün eserleri açık ve sade olup pek sanatlı değildir²².

Şiirin giriş bölümü olarak değerlendirdiğimiz ilk beytinde, bundan sonraki beyitlerde daha da açıklık olan konuya bir zemin hazırlar. Şiirin yapısını oluşturmakta olan dilek istek kipi, metnin temelini oluşturmaktadır. Zira bu kip, şiirin var oluş sebebini ortaya koymaya hizmet ettiği gibi, şairin içinde bulunduğu ruh halini sezdirmektedir.

4. 2. Osman mazlum:

Irak Türkmenleri arasında divan şiirinin son temsilcisi olan Osman Mazlum, aruz ölçüsünü kullanan klasik bir şairdir. Mazlum’un koyu Osmanlıca olan manzumesi, Arapça, Farsça ve terkiplerle doludur. Leyl, sevdâ, vâveyle, sahra, sefer, daèvet, kefen, fetvâ, muttasıl, idbâr, ikbâl, serâb, rü’yâ, meyyit, tebennî, èabd, aèdâ, akraba, belvâ, mahşer, makdem, şer, gavgâ, kımme, meyl, kazâ, belâ, taèkîb, evlâ, epkem, mahkeme, hak, küfür, hâsıl, hal, malhem, vakf, nûr, rızk, te’mîn, sıbyân, telhîd, dâimâ, şeyh, tarîkat, teceddüd, ehl, tennur, lehbe, süls, bâkî, laènet, şans, vebâ, istiyâf, kasd, nar, bahr, nesîm, gusl, hekke, tıfsâl, mühakkak, merhabâ, imtihân, neàm, lâ, medîn, mahkeme, hâkim, nevrûz, gülizâr, şâh, pilâv, bînemek, şorba, bedbht, çarşı, nan, bed, hâne, yârân, bâlâ, derd, âbdest, dest, fermâ, rûy, zebân, sîmâ, sermâ, dermân, bâl, âhû, dilber, germ, çeşm, safha-i baht, hâsıl-i èömr, irtiyâh-i kalb-i bîmâr, kûy-i mahbûb-i hudâ, sofrâ-i vâlâ, sû’-i haz, âsiyâb-i dehr, Ehl-i kehf, èakreb-i cenger, meştel-i bâğ-i ümmîd, şîb-i emel, bülbül-i şeydâ, ferş-i kâşân, çeşme-i kalye, zer-fürûş, hâk-i âsâ, zulmet-i beyzâ, kürs-i vaèz, şerh-i Buhârî, sû’-i baht, tûtî-i şirin, kûre-i haddâd, yevm-i âşûrâ, siyeh-fâm, âb-i zemzem, Hazret-i İdris, mürr-i cefâ, Hazret-i Hattâb, hüccet-i

²² -Ata, Terzibaşı, Kerkük Şairleri, 4. Kitap, Ötüken Yay., İstanbul 2013, s. 109.

ibrâ. Manzumesinde yerli halk deyimlerini ve halk ağzında kullanılan sözleri, eserinde ustaca kullanmıştır. Örneğin: Çakla, şorba, tartsam, şor, koz, kof, kora ... gibi.

Görüldüğü gibi, yabancı kelimelerle doludur. Bu bakımdan şiirleri yaşadığı çağa uygun değildir. Bu nedenle yeni kuşak edebiyatçıları eserlerinden yararlanmamışlardır.

Osman Mazlum'un tali'îim manzumesinin yapısını meydana getiren dilek istek kipi, metnin anahtarı hükmündedir. Zira bu kip şairin arzu ve isteklerini belirtmektedir.

Görüldüğü gibi, her iki şairin eserlerinde üslûplarını ve dil özelliklerini belirleyen en önemli özellik, divan şiirinin etkisidir.

4. 3. İki manzumenin anlam ve içerik bakımından benzer beyitleri:

Osman Mazlum, "Tali'îim" adlı şiirini Hıdır Lütfü'nün yazmış olduğu şiire nazire olarak kaleme almıştır. Ne var ki Osman Mazlum nazire ibaresini yazmamıştır. Şairlerimizin şiirlerini incelediğimizde Osman mazlum, şiiri oluşturan bütün unsuları Hıdır Lütfü'nün manzumesinden etkilenerek, şiirini kaleme almıştır.

Ayrıca da Osman mazlum, Büyük Türkmen şairi Hicri Dede'nin "ikbâlli ikbâlsiz"²³ adlı manzumesinden etkilenmiştir. Mazlum, kaleme almış olduğu manzumesinde kendisini ikbâlsizin yerine koymuştur²⁴.

Hıdır Lütfü:

Tâli'îimden bahsedersem bir sürü şekvâ çıkar
Hâsıl-ı eömrüm çıhanda âh u vâveylâ çıkar

Osman Mazlum:

Safha-i bahtım açarsam leylden sevdâ çıkar
Hâsıl-ı eömrüm çıhanda âh u vâveylâ çıkar

Hıdır Lütfü:

²³ - Hicri, Dede, Yadigar-i Hicri, Bağdat Vilayet Matbaası, Bağdat 1329, s. 29.

²⁴ -Ata Terzibaşı, Kerkük Şairleri 3. Kitap, Ötüken Yay. İstanbul 2013, s. 235.

Aşık olup arasam bir gözü şehlâ dilberi
Şüphe etme karşıma bir gözü çakla çıkar

Osman Mazlum:

Laènet olsun böyle şansa bâlimi etmiş vebâ
Âhu gözlü dilber alsam bir gözü çakla çıkar

Hıdır Lütfü.

Bir tenezzüh maksadıyla taşra çıksam bir gece
Her taraf aydınlık iken bir şeb-i yeldâ çıkar

Osman Mazlum:

İrtiyâh-ı kalb-i bîmârım için nevrûz günü
Hangi bir gülzâra gitsem bir kuru sahrâ çıkar

Hıdır Lütfü

Sohbet etmekçin arasam bir refîk-i bâ-vefâ
Çok vefâsız bî-hayâ bir şahs-i bî- maènâ çıkar

Osman Mazlum

Hangi şeyhin yanına gitsem tarîkat almaya
Lâl olur yâhud teceddûd ehli bir sîmâ çıkar ...

SONUÇ

Irak Türkmen edebiyatının çok zengin bir geçmişi vardır. 1918 tarihinden sonra Irak Türkmen edebiyatı adıyla anılan edebiyatımız, divan edebiyatının geleneğini sürdürmüştür. Tahlil ettiğimiz ‘‘talièim’’ manzumesi iki şair tarafından aynı konu değişik tarihlerde kaleme alınmıştır. Hıdır Lütfü

birinci kuşak şairlerindendir. Osman Mazlum ise divan şiirinin son temsilcisidir.

Manzumenin ana fikri kötümserliktir. Yardımcı fikirler ise şairlerin istek ve arzularıdır. Şiirdeki karamsarlık şairlerin ruh halleriyle içinde bulunduğu siyasal ve kültürel durumlarını vurgulayıcı bir biçimde yansıtmaktadır.

Hıdır Lütfü, kısa ve öz olarak bahtsızlığını belirtip tali'inden şikayet etme bekle ,sabret, Tanrı'nın lütfü iner, yardımına Tanrı yetişir demektedir. Tanrı'dan ümidini kesmemiştir.

Osman Mazlum ise, karşılaştığı bazı üzüntülü olaylarla bedbahtsızlığını çok beğenilmeyen olağanüstü abartılarla dolu olduğundan gerçeklerden çok uzaktır. Mübalağalarında daha da ileriye giderek şöyle diyor: İdris peygamber benim için bir yelek biçmiş olsa bile, biçişi iyi olmaz, çirkin bir yelek çıkar. Diğer bir beytinde de şöyle diyor:

Ey Mazlum, Hazret-i Ömer düşmanımı cezalandırsa bile, verilen hüküm yürürlüğe koyulursa suçsuz çıkar.

Halk ağzında kullanılan kelimeleri seçerek eserinde ustaca kullanmıştır. Kullandıkları sıfatlar, teşbihler ve istiareler tamamen kendi buluşlarıdır.

SÖZLÜK

Âb - ı Zemzem : (Far., Ar.) Zemzem kuyusunu suyu.

Acı kavun : eşek hıyarı.

âdî : (Ar.) değersiz.

âh : ah, ağrı ve acı duyulduğunda söylenen bir söz.

âhû : (Far.) Ceylan

âhû gözlü: mec. İri ve güzel göz.

êâdî : (Ar.) Bayağı, değersiz.

èakreb-i cenger : (Ar., Far. Akreb-i jenger) Bakır pası renginde olan öldürücü bir çeşit akrep .

aêmâ : (Ar.) Kör.

âsiyâb : (Far.) Değirmen

- âsiyâb- ı dehr: mec. Dünya değirmeni.
bahr : (Ar.) Deniz.
bahset- : (Ar. T.) Bir konu üzerinde söz söylemek, sözünü etmek.
baht : (Far.) Şans.
Bâl : (Ar.) Gönül. Yürek, kalp.
bâlâ : (Far.) Yüksek .
bâkî : (Ar.) geri kalan.
benz : (Far.) Beniz, yüz rengi.
biç pakla : (Trkm.) Henüz gelişmemiş sert ve çiğnenmeyen bakla, pişmemiş bakla tanesi.
bî-hâyâ : (Far. Ar.) Hayasız, utanmaz.
bî- nemek (Far.) Tuzsuz, lezzetsiz.
bûlbûl-i şeydâ: (Ar. Far.) Çılgın bûlbûl.
cefâ : (Ar.) Eziyet, incitme.
cihan : (Far.) Dünya
çakla : (Trkm.) Şaşı.
çeşm (Far.) Göz.
çeşme-i kalye: (Far. Ar.) Suyu tuzlu olan pınar.
dâima : (Ar.) Her vakit, sürekli olarak.
dârâ : (Far.) Hükümdar . Keyaniyan denilen eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu Keykubat. Ululuk,azamat ve görkemlik sembolüdür.
daèvet : Çağırma.
derd hâsıl : (Far. Ar.) Dert kazanmak.
dermân : (Far.) İlaç.
dest : (Far.) El.
dil-ber : (Far.) Gönül alıp götüren güzel.
düş : Uyurken zihinde beliren olayların,düşüncelerin bütünü, rüya.
ebkem (Ar.) Lal, dili tutulmuş, konuşmaz duruma gelmiş, dilsiz,
edîb-i èâkıl : Akıllı ve zarif edebiyatçı.
egzima : (yun.) Egzama.
ejderhâ : (Far.) Büyük yılan, korkunç ve hayâlî hayvan.
endişe-nâk : (Far.) Düşünceli.
etmek : Ekmek.
evlâ : (Ar.) Daha uygun, daha iyi, üstün.
felâket : (Ar.) Müsîbet, belâ, bahtsızlık.
fermâ : (Far.) Emreden, buyuran.

ferş-i kâşân : İran’da dokunan en kaliteli hali çeşidi.

fetvâ: (Ar.) Müftü tarafından verilen şer’î hüküm.

ger : (Far.) Eđer.

germ : (Far.) Sıcak.

germe- i İhsâ : İhsa sıcaklığı, mec. Çok sıcak.

gusl eyle- : (Ar. T.) Gusûl abdesti almak.

gûl-zâr : (Far.) Gûl bahçesi.

gûnye .(Far.) ince, bez çuval.

gürcü oğlu: Gürcistanlı, mec. Çok güzel.

gürga : Hindistan’da yaşayan bir kavm, mec. çirkin yüzlü

hal : (Ar.) Sirke.

hâk-i âsâ : (Far.) Toprak gibi.

hakka: (Ar.) Kaşınma

hâne: (Far.) Ev.

hâsıl-ı ömr : (Ar.) Ömrün kazancı.

hâtıra gel-: (Ar.T.) Bir şeyin gerçekleşeceği, olacağı hiç düşünülmemek.

Havraman: Irak’ın kuzeyinde cevizi ile ünlü bir memleket.

hazret- Hattab : (Öz. İs.) İkinci İslam halifesi, Hazret-i Ömer.

hekke: (Ar.) Kaşınma.

hora : (Trkm.) Sivilce, en küçük çıban

hüccet-i ibrâ: (Ar.) Beraat belgesi.

ictinâb et-: (Ar. T.) Sakınmak.

idbâr : (Ar.) Talihsizlik, bedbahtsızlık.

ikbâl : (Ar.) Talih, şans.

imdâd : (Ar.) Yardım.

irküler : (İng.) Klima.

irtiyâh-ı kalb-i bîmâr : (Ar. Far.) Hasta gönlün ferahlanması.

kandîl : (Ar.) İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı.

kandîl dağı : Irak’ın kuzeyindeki en yüksek dağ.

kazâ : (Ar.) Can veya mal kaybına, zararına sebep olan kötü olay.

kılbaşı : (Trkm.) Parmakta oluşan, ağrı verici bir çeşit çıban

kifli : (Trkm.) Küflü küflenmiş olan.

kımme: (Ar.) Duruk, dağın zirvesi,

kora : (Trkm.) İç sert kısmından kolaylıkla ayıklanamayan ceviz.

koz : (Far.) Ceviz.

kûre-i haddad: (Far., Ar.) Demirci ocağı.

kûy-i mahbub : Sevgilinin yeri, sevgilinin oturduğu yer.

kûy-i mahbub-ı hudâ: Müslümanların hacı olmak üzere belli zamanda gidip ziyaret ettikleri yer, Tanrı'nın evi. Kabe.

kürsi-i va'ez : (Ar.) Dini öğüt kürsüsü, camilerde hatâbin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

lâ : (Ar.) hayır.

lâl : (Far.) Dilsiz. (bkz. Ebkem).

lehbe : (Ar.) Alevli ateşin yüze vuran şiddetli sıcaklığı.

leyl : (Ar.) gece.

leylâ : (Ar. Öz. İs.) Leyle ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı.

leylâ perest : Leyla'yı seven.

lütf-i Hak : (Ar.) Tanrı'nın yardımı, ihsanı.

maksad : (Ar.) İstenilen şey, amaç.

Mecnûn : (Ar. Öz. İs.) Leyla ile Mecnun hikayesinin erkek kahramanı.

Delice seven, tutkun.

medîn : (Ar.) Borçlu

melhem (Ar.) Merhem.

meştel-i bâğ- i ümmîd : (Ar., Far.) Ümit bahçesinin fidanlığı.

Mevlâ: (Ar.) Sahip.

meyyit : (Ar.) ölmüş.

muttasıl : (Ar.) Aralıksız.

mürr : (Ar.) Acı.

nâ- kolay : (Trkm.) Biçimsiz.

nâzil : (Ar.) İnen.

ne'âm : (Ar.) Evet.

neket : (Ar.) Felâket, musibet.

nesîm : (Ar.) Hafif rüzgar

Nevrûz : (Far.) Yeni gün.

pavder : (İng) Kokulu ince toz, bkz. pudra

perest : (Far.) Tapan, taparcasına seven.

peydâ eyle- : (Far., T.) Anıdan ortaya çıkmak.

pudra. (Fr.) Kokulu ince toz.

pük : (Trkm.) Kuruyarak ve çürüyerek içi boşalan, kof.

- refik-i bâ-vefâ : (Ar., Far.) Vefalı arkadaş.
- rûy : (Far.) Yüz.
- rû'ya : (Ar.) bkz. Düş, mec. gerçekleşmesi imkansız durum, hayal.
- rû'ya çık-: Düş gerçekleşir, hakikat olur.
- safha-i baht : (Ar.) Şansımın safhası.
- sahrâ: (Ar.) Kır, çöl.
- sermâ : (Far.) Soğuk.
- sevdâ : (Ar.) Çok kara, çok siyah.
- sihma : (Trkm.) Kısa yelek.
- sîmâ . (Far.) Yüz, çehre, beniz.
- siyah-fâm : (Ar., Far.) siyah renk. beniz.
- sofra : (Ar.) Masa, sini ve benzeri şeylerin, yemek üzere hazırlanmış durumu.
- sofra-ı vâlâ : (Ar. Far.) Tatlı yemeklerle donanmış yemek sofrası.
- sohbet et-: (Ar., T.) Dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme, söyleşide bulunmak.
- sû'-i haz : (Ar.) Kötü şans.
- şâh : (Far.) Pâdişah.
- şahs-i bî-ma'enâ : (Ar., Far., Ar.) uygunsuz kişi.
- şeb-i yeldâ : (Far.) Yılın en uzun gecesi
- şehlâ : (Far.) Elâ göz, koyu mavi göz.
- şekvâ : (Ar.) Yakınma, sızlanma, şikâyet.
- şerh-i Buharı: Buharı'nın açıklaması.
- şevk : (Ar.) Şiddetli arzu, neşe, sevinç.
- şeydâ : (Far.) Aştan aklını kaybetmiş, divâne.
- şîb-i emel : (Far., Ar.) Ümit kaybı.
- şîrîn : (Far.) Sevimli, cana yakın.
- şorba : (Trkm.) Çorba.
- şüphe et- : (Ar., T.) Kuşkulanmak.
- tâliè: (Ar.) Şans, talih.
- ta'kîp : (Ar.) Yetişmek, yakalamak veya bulmak amacıyla birinin arkasından gitme, izleme.
- taşra : (T.) Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi.
- tarîkat: (Ar.) Allah'a ulaşmak arzusuyla tutulan yol; tasavvufî meslek.
- tebennî (Ar.) Evlat edinme.
- tecessüm : (Ar.) Cisimlenme, görünme, göz önüne gelme.
- telhîd et- : (Ar., T.) Tanrı'nın varlığını inkar etmek.
- te'mîn : (Ar.) Sağlama, elde etme.

tenezzüh : (Ar.) Gezinti.

tûtî-i şîrîn zebân : (Far.) Tatlı konuşan papağan.

ur- : Vurmak, sürmek.

vâlâ : (Far.) Yüksek, yüce.

vâ- veylâ : (Ar.) Eyvah, beklenmedik, kötü, hoş gitmeyen bir haber veya olay karşısında duyulan acınma, üzüme sözü.

vebâ : (Ar.) Salgın hastalık.

yâd : (Far.) Hatırlama, anma.

yevm-i âşûrâ : (Ar.) Aşura günü, Muharrem ayının onuncu günü.

yevmi't-tavaf: (Ar.) Etrafını dolaşma günü, hacı olmak üzere zamanında ve muayyen usul dahilinde Kabe'nin etrafını dolaşarak ziyaret etme günü.

zebân : (Far.) Dil, lisan.

zer (Far.) Altın.

zer-fürûş : (Far.) Altın satan.

zulmet-i beyzâ : Çok karanlık.

KAYNAKÇA

Benderoğlu, Abdüllatif, **Irak Türkmen edebiyatı Tarihine Bir Bakış**, c 1,

Kültür Bakanlığı, Türkmen Kültür Müdürlüğü, Bağdat 1989.

Çetin, Nurullah, **Şiir Çözümleme Yöntemi**, 4.bs., Öncü Kitap Yay., Ankara 2006.

Çetişi, İsmail, **Metin tahlillerine Giriş** / 1 Şiir, Akçağ Yay. 3.bs. Ankara 2004.

Dede, Hicri, Yadigâr-i Hicri, Bağdat Vilayet Matbaası, Bağdat, H. 1329,1908

Demiray, Kemal, **Temel Türkçe Sözlük**, 4. bs., İnkılap Kitabevi, İstanbul 1993

Demirci, Nefi, **Unutulmayan Türkmen Şairlerinden Ağababa Hıdır Lütfü**, İstanbul 2005.

- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Luğat**, Aydın Kitap Evi 25.bs. Ankara 2008.
- Dilçin, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 4. bs., TDK yay., Ankara 1997.
- Gamgin, Behcet Merdan, **Hıdır Lütfü ve Şiirleri 1880-1959**, Abdülvahap Avcı Basımevi, Kerkük 2002.
- Hürmüzlü, Habip, **Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü**, 2. bs. Kerkük Vakfı Yay. Kerkük 2013.
- Çetişli, İsmail, **Metin Tahlillerine Giriş 1 Şiir**, 3.bs., Akçağ Yay., Ankara 2004
- İzzet, Hasan Çardaklı, **Çağdaş Türkmen Şairleri**, Zaman Basımevi, Bağdat 1990.
- Kemel, Hidayet, **Abdülhakim Rejioğlundan seçmeler**, Zaman Basımevi, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yay. Bağdat 1986.
- Mehdi, Fazı Bayat, **Irak'ta Türkmen edebiyatı Tarihi 1958-1968**, Umme basımevi, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yay. Bağdat 1984.
- Özkan, Nevzat, **Türk Dünyası, Nufüsü, Sosyal Yapısı, Dil edebiyatı**, Kayseri 1977.
- Saatçi, Suphi, **Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri**, 2.bs., Ötüken Yay. İstanbul 2003.
- , **‘Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı’ Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları antolojisi c.6**, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1997.
- , Akkoyunlu, Ziyat, **Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1991.
- Terzibaşı, Ata, **Kerkük Şairleri c.6**, Bilgisayar Basımevi, Kerkük 2000.
- , **Kerkük Şairleri c. 8**, Bilgisayar Basımevi, Kerkük 2001.
- , **Kerkük Şairleri, 3. Kitap**, Ötüken Yay. İstanbul 2013.
- TDK, **Türkçe Sözlük**, 10 bs. , Ankara 2005.

Kısaltmalar:

age : Adı geçen eser

Ar. :Arapça

Bs. : Baskı

Far. : Farsça

Fr. : Fransızca

İng. : ingilizce

Öz. İs. : Özel isin

s. : Sayfa

S. Sayı

Trkm. : Türkmence

Yay. : Yayınevi

Yun. : Yunanca

ANALYSIS OF POETICAL DESIGN IN THE POEM “Taliim” (MY FAFE) BY THE POES KHİDİR LUTFİ AND OTHMAN MATHLOOM

Asst. Inst. Zainab Chupan Khider

Abstract

Turkman literature is regarded as a branch of the general Turkish literature. The title Turkman literature began to be used after 1918, and this remained under the influence of classical Turkish literature till the beginning of the twentieth century. The best poets who represented this type are Hijri Dada, Khidir Lütfi, Mohammad Sadiq, Othman Mathloom and others...

In this study I followed the method of Professor Doctor Mohammad Kaplan (Ph.D) and Professor Doctor Nurullah Çetin(Ph.D) in analysing the

poetical design. In this study I tried to analyse the poem entitled Taliim (My Fate) by the poet Khidir Lütfi and the poet Othman mathloom who wrote a poem with the same title. It is difficult to pass judgements against our poets and accuse them of pessimism because their poems are in large number and they are in various types. They are educated poets and thinkers and we cannot neglect the hope and optimism that accompany the aspects of pessimism in their poems.

If we carefully look at the literary fects of the Turkman poets before 1818 we find that they tackled many various subjects in their poems. However the phenomenon of pessimism in Turkman poets came as a result of the political and social conditions and the intellectual limitations imposed on them. Therefore, finding this pessimism attitude came as a reaction to the unjust political condition which denied them their cultural, social and political rights. So, the Turkman poets expressed the tragedy their nation in a metaphoric way in their pessimistic poems.

Key words: Pessimism, Khidir Lütfi, Othman Mathloom, Taliim.

تحليل منظومة شعرية "طالع" للشاعر خضر لطفي وعثمان مظلوم

الباحث: م. زينب جوبان خضر

المستخلص

يعد الأدب التركماني فرعاً من الأدب التركي العام. أطلقت تسمية الأدب التركماني بعد عام 1918 وتحت تأثير أدب الديوان لغاية بداية القرن العشرين. وخيراً من مثله الشاعر عر هجري دده وخضر لطفي وعثمان مظلوم ومحمد صادق وغيرهم.

وفي بحثي هذا نهجت منهج البرفسور الدكتور محمد قبلان والأستاذ ال دكتور نورالله جتتين في تحليل المنظومة الشعرية. تناولت في هذا البحث تحليل منظومة شعرية بعنوان "طالع" للشاعر خضر لطفي والشاعر عثمان مظلوم الذي نظم شعره بنفس العنوان.

من الصعب أن تصدر الأحكام ضد شعراءنا ونتهمهم بالتشاؤم من عدمه. فإن أشعارهم كثيرة وأغراضهم متنوعة. فهم شعراء مثقفون ومتفكرون، ولن نستطيع أن ننكر أضواء الأمل والتفاؤل التي شاطرت جوانب التشاؤم الملحوظ في قصائدهم الشعرية.

وإذا دققنا النصوص الأدبية لشعراء التركمان قبل عام 1918 نجد انهم تناولوا موضوعات عديدة ومتنوعة في اشعارهم. غير ان صورة التشاؤم لدى شعراء التركمان نتجت اثر الظروف السياسية والاجتماعية والقيود الفكرية من حولهم, لذا لا غرابة ان نجد شيوع التشاؤم في اشعارهم. وان موضوع التشاؤم هو رد فعل للوضع السياسي الجائر الذي حرّمهم من جميع حقوقهم الثقافية والاجتماعية والسياسية. ولذا عبروا الشعراء التركمان عن مأساة قومهم بشكل مجازي في اشعارهم التشاؤمية .

الكلمات المفتاح: التشاؤم, خضر لطفي, عثمان مظلوم, طالع. 111

About the author :

Araş. Gör. (Zeynep Çoban Hıdır) Kerkük Üniversitesi- Eğitim Fakültesi- Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesidir. Irak tercümanlık derneği üyesidir. Tercümelik alanında çok tercüme yapmış, birden fazla araştırma Türkçeden Arapçaya çevirmesini yapmıştır.

cobanuluhan@yahoo.com